UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U. 323(478):327(043.2)

CIOBANU ION

DEMOCRATIZAREA ȘI MODERNIZAREA SISTEMULUI POLITIC DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

SPECIALITATEA 561.01 – TEORIA, METODOLOGIA POLITOLOGIEI;

INSTITUȚII ȘI PROCESE POLITICE

REZUMATUL

tezei de doctor în științe politice

CHIȘINĂU – 2020

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Științe Politice și Administrative, FRIȘPA, Universitatea de Stat din Moldova

Conducător științific: SACA Victor, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. **VARZARI Pantelimon**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice.
2. **PÎRȚAC Grigore,** doctor în științe politice, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Europene din Moldova.

Componența Consiliului Științific Specializat a fost aprobată de către Consiliul de Conducere al ANACEC prin Decizia nr. 2 din 28 februarie 2020, în următoarea componență:

1. **Moșneaga Valeriu, președinte**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova.
2. **Colațchi Angela, secretar științific**, doctor în sociologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova.
3. **Juc Victor,** doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice.
4. **Solomon Constantin**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova.
5. **Vasilescu Grigore**, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova.

Susținerea va avea loc la 20 noiembrie 2020, ora 15.00, în ședința Consiliului științific specializat D.561.01-21, din cadrul Universității de Stat din Moldova, mun. Chișinău, str. A. Mateevici, 60, MD-2009, Republica Moldova, bloc IV, aula 222.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la data de 12 octombrie 2020.

Secretar științific al Consiliului științific specializat:
conferențiar universitar, doctor în sociologie **Colațchi Angela**

Conducător științific:
profesor universitar, doctor habilitat în științe politice **Saca Victor**

Autor: **Ciobanu Ion**

© Ciobanu Ion, 2020

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea problemei abordate. Transformările şi fenomenele ce au avut loc pe parcursul ultimelor decenii au evidenţiat o interdependenţă crescândă între procesele de democratizare, modernizare şi globalizare ale Republicii Moldova, ca stat independent, cu un sistem politic nou aflat în evoluţie. Republica Moldova, ca şi alte state independente, după 1991 a pornit pe calea democratizării și modernizării într-un context internațional complicat în care marii actori globali își redefineau rolurile. Tocmai de aceea, studiul acestui trinom prin prisma transformărilor globale este de o importanţă deosebită în societăţile posttotalitare şi nu numai. Astfel, realizarea unei cercetări în această direcție permite elucidarea principalelor deficienţe de funcționare a sistemului politic, precum și cele mai importante influenţe asupra acestuia, a diverselor acorduri şi angajamente pe care Republica Moldova le-a semnat și ratificat cu Uniunea Europeană, Organizația Națiunilor Unite, Banca Mondială și Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională.

Importanţa actuală a trinomului democratizare-modernizare-globalizare o deducem, în primul rând, din necesitatea elucidării relaţiei dintre aceste trei procese complementare specifice lumii contemporane. Abordările corelaţiilor din cadrul acestui trinom presupun înainte de toate definirea conceptelor de bază şi identificarea trăsăturilor specifice ale acestora.

Lucrarea de faţă este axată pe analiza evoluţiei sistemului politic din Republica Moldova, din perspectiva transformărilor instituționale, precum şi evidențierea evenimentelor ce s-au perindat în legătură cu acesta în perioada anilor 1989 - 2019, când viaţa politică în republică a cunoscut un dinamism şi o efervescenţă deosebită. În toţi aceşti ani, procesul de democratizare a cunoscut tot mai multe schimbări, fiind direct influențat de calitatea guvernărilor, fiecare având impact puternic asupra evoluției în ansamblu a sistemului politic moldovenesc, asupra afirmării naţional-statale, a democratizării și modernizării societăţii, a transformărilor social-politice. Analiza corelaţiilor teoretice şi practice ale fenomenului „democratizare-modernizare-globalizare” în cazul Republicii Moldova, ne permite să reliefăm influenţa internaţională asupra afirmării şi consolidării statalităţii, precum şi asupra mecanismului de formare şi implementare a noilor politici şi reforme. Un alt argument l-ar constitui faptul că cercetările realizate până acum în ceea ce priveşte corelaţia proceselor de democratizare, modernizare şi globalizare, au fost analizate separat, ceea ce constituie un argument în plus în favoarea actualităţii temei investigate. O altă particularitate a procesului de transformare şi modernizare a sistemului politic din Republica Moldova, faţă de alte ţări din spaţiul est-european, constă în faptul că statele vizate au avut un start comun însă, cu toate acestea, în ţara noastră s-a mers pe căi diferite de democratizare şi modernizare.

În această ordine de argumente, subliniem că actualitatea investigației noastre este determinată și de necesitatea de a scoate în evidență premisele evoluţiei procesului democratizării şi modernizării sistemului politic al Republicii Moldova în contextul globalizării, precum și erorile comise de cei care se succed la guvernare. Așadar, autorul și-a propus să realizeze o lucrare complexă în acest sens, lucrare care lipsește deocamdată în literatura de specialitate din țară (deși unele aspecte ale temei au fost abordate de cercetătorii din Republica Moldova), fapt care a și determinat alegerea subiectului de investigație.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor supuse investigațiilor. Subiectele ce ţin de democratizarea şi modernizarea sistemului politic, în ultimele decenii, au început a fi studiate din punctul de vedere al politicilor comparate şi al teoriilor relaţiilor internaţionale. Astfel, cercetările vizate subliniază faptul că se face tot mai vădită necesitatea democratizării sistemului politic, iar buna funcţionare a acestuia este determinată, în mare parte, de gradul de conlucrare a instituţiilor politice. Analiza funcţionării instituţiilor politice şi statale în sistemul politic al Republicii Moldova are importanţă nu numai teoretică, dar şi practică. În concepția cercetătorilor, aceasta constituie paradigma contemporană a organizărilor complexe, strategia de dezvoltare şi de modernizare sistemică a statelor, un model de analiză transdisciplinară a societăților organizate.

Examinarea trinomului „democratizare-modernizare-globalizare" şi efectele acestuia asupra sistemului politic moldovenesc s-a făcut în baza unei serii de lucrări ale savanţilor: G. Almond, S. Verba [2], şi D. Easton și L. Pye [11], care au pus bazele cercetărilor ştiinţifice moderne ale sistemului politic. Dacă la A.Tocqueville [45], A. Liphart [26], J. Revel [35] fenomenul democraţiei este analizat prin prisma factorilor interni, atunci la așa autori ca S. Huntington [21, 22], F. Fukuyama [15], A. Przeworski [33], L. Diamond [10], rolul factorilor externi în tranziţia democratică este tot mai important.

O contribuţie valoroasă în studiul democrației au adus-o lucrările savanţilor occidentali, precum sunt: G. Sartori [40], D. Fisichella [13], J. Grugel [18], D. Held [19], A. Liphart [26], R. Robertson [36], Z. Brzezinski [5], J. Karpinski [25] etc. Potrivit opiniei lor modernizarea societăţii se percepea, în primul rând, ca democratizare a statelor în curs de dezvoltare după modelul occidental; în al doilea rând, modernizarea era privită drept consecinţă a unei dezvoltări social-economice reuşite a statelor „lumii a treia". Autorii nominalizaţi subliniază raporturile dinamice ale factorilor interdependenți care acționează într-o colectivitate cu impact direct asupra transformărilor sistemelor politice.

Cercetători ruşi, în particular M. Ilin [50], R. Inglchart [51], S. Kashkin [53], A.Torcunov [55], cercetează modelele democraţiei liberale şi ale globalizării de tip occidental. De asemenea, studiile şi cercetările acestor autori explorează influenţele internaţionale asupra dezvoltării sistemelor politice în statele postcomuniste.

Un rol deosebit pentru cercetarea subiectului democratizării şi al modernizării vieţii politice din ţara noastră au avut-o şi lucrările de specialitate ale politologilor autohtoni. Astfel, cercetătorii Gh. Rusnac și C. Solomon în lucrarea *Republica Moldova: Istoria politică (1989-2000). Documente şi materiale* [7], prezintă o cronică documentară a vieţii politice din Republica Moldova în primii zece ani de independenţă. Remarcăm, de asemenea, că aspectele politice şi practice ale procesului de democratizare a Republicii Moldova sunt examinate pe larg din punct de vedere teoretic de către reprezentanții mediului academic: P. Fruntaşu [14], P.Varzari [46], V. Saca [38], V. Juc [23], V. Moşneaga [31], V. Capcelea [6], A. Colaţchi [9], I. Sandu [39], Gr. Pîrţac [32], Gr. Vasilescu [49], ş.a.

O contribuţie importantă la analiza aspectelor politice ale procesului de democratizare şi de consolidare democratică a Republicii Moldova o constituie cercetarea din anul 2005 efectuată de R. Gorincioi [17]. Teza sa de doctor prezintă o analiză a corelaţiilor teoretice şi practice ale binomului „democratizare-globalizare" în condițiile Republicii Moldova şi reliefează influenţa internaţională asupra afirmării şi consolidării statalităţii, precum şi asupra mecanismului de formare, implementare şi control al politicilor interne. Cercetarea noastră însă vine cu o abordare diferită faţă de cea a dr. R. Gorincioi prin faptul că studiază corelaţia reciprocă a trinomului „democratizare-modernizare-globalizare" sub influenţa factorilor interni şi externi asupra sistemului politic moldovenesc.

În cele mai recente culegeri, publicate în 2018 de către Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice „Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european" și „Republica Moldova în contextul necesităţilor de modernizare", a căror redactor științific este dl. V. Juc [28], sunt analizate un şir de procese şi fenomene care au tangențe directe cu cercetările noastre. În culegerile respective efortul cercetătorilor este axat pe coordonatele conceptual-teoretice și politico-juridice, instituțional-electorale, economice și sociale ale proceselor de modernizare a Republicii Moldova. În aceste culegeri, un interes aparte este acordat aspectelor modernizării țării noastre în contextul evoluției relațiilor sale cu Uniunea Europeană, tranziției spre democrație, puterii elitiste și puterii birocratice, proceselor electorale și migraționiste, impactului contextului regional, transformărilor geopolitice regionale asupra modernizării Republicii Moldova.

În raport cu literatura de specialitate existentă în țară, prin această teză ne propunem să dezvoltăm o înţelegere mai specifică şi mai precisă din punct de vedere teoretic a rolului cauzal şi a naturii perturbațiilor ce țin de trinomul „democratizare-modernizare-globalizare" şi influenţele acestuia asupra sistemului politic. Cu toate acestea, în Republica Moldova, la fel ca şi în statele vecine, nu a existat o preocupare permanentă în vederea studierii aprofundate a influenţei globalizării asupra democratizării, fapt care a determinat alegerea acestei teme de investigaţie.

Problemele principale de cercetare propuse cu titlu de ipoteze:

1. Formele contemporane ale democraţiei sunt rezultatul unei serii de evoluții determinate de procesul de globalizare ce necesită o reevaluare continuă, care să fie justificată sub aspect teoretic de investigațiile științifice.

2. Transformările democratice, orientate spre modernizare, au avut în statele postcomuniste diferite evoluţii, acestea fiind strâns legate de existenţa unei societăţi civile, unei elite politice reformatoare şi, desigur, unei idei naţionale, integratoare.

3. Procesul de constituire şi consolidare a sistemului politic moldovenesc are un caracter tranzitoriu, marcat de evoluţii, dar şi de involuţii, cu impact direct asupra practicilor democratice, dezvoltării economiei de piaţă şi a constituirii unei culturi politice consolidate.

4. Evoluţia sistemului politic din Republica Moldova este strâns legată de parteneriatele stabilite de ţara noastră cu actori globali, precum Banca Mondială, USAID, ONU şi Uniunea Europeană, actori care au determinat şi influenţat direct şi indirect, în mod pozitiv, politicile şi reformele de restructurare a statului.

Scopul şi obiectivele tezei. Ținând cont de actualitatea şi de gradul de investigare al temei, ne-am propus drept **scop** studierea procesului de democratizare a sistemului politic moldovenesc, prin prisma corelaţiei cu modernizarea şi globalizarea, precum și influenţele acestor factori asupra evoluţiei instituţionale şi relaţional-politice a Republicii Moldova. Aceste variabile oferă prezentului demers ştiinţific o nouă manieră, transdisciplinară, de conceptualizare; o nouă abordare de analiză și sinteză a modului de constituire a societăţilor contemporane.

În vederea realizării scopului propus, au fost formulate **următoarele obiective:**

- A realiza o analiză istoriografică complexă a cercetărilor științifice în domeniu atât ale autorilor din țară, cât și ale celor de peste hotare, demers necesar pentru cunoașterea și înțelegerea constituirii şi evoluţiei fenomenelor „democratizare”, „modernizare” şi „globalizare”.
- A examina abordările teoretico-metodologice ale corelaţiilor din cadrul trinomului „democratizare-modernizare-globalizare” prin prisma evoluţiei sistemului politic.
- A evalua impactul transformărilor democratice asupra modernizării sistemelor politice în unele state est-europene în contextul provocărilor globale.
- A examina specificul relaţiei democratizare-modernizare în sistemele politice ale unor state din spațiul ex-sovietic.
- A cerceta geneza şi evoluţia sistemului politic moldovenesc.

- A reliefa legătura dintre democratizare și modernizare a sistemului politic din Republica Moldova.
- A determina impactul europenizării asupra sistemului politic moldovenesc.
- A stabili rolul actorilor globali în dezvoltarea democraţiei din ţara noastră.

Metodologia cercetării științifice. În realizarea prezentei lucrări, pentru atingerea scopului și a obiectivelor tezei, au fost utilizate două categorii de metode de cercetare: 1. metode care au servit la examinarea materialului teoretic, selectarea bibliografiei și cercetarea surselor, acumularea informației necesare, cum ar fi: *analiza, sinteza, inducția, deducția*; 2. metode de cercetare care au servit direct scopului investigației: *abordarea sistemică; analiza comparativă; metoda istorică; metoda behavioristă şi structural-funcţională; studiul de caz, etc.* Combinarea tuturor acestor metode ne-a permis realizarea unei cercetări complexe în determinarea particularităților proceselor de democratizare, modernizare şi globalizare, precum și în obținerea unor clarificări în evoluţia sistemului politic din Republica Moldova şi din alte state din regiune.

Examinarea literaturii de specialitate ne-a permis să remarcăm oportunitatea utilizării acestor metode în cazul cercetării instituțiilor politice, a fenomenelor şi sistemelor politice. Drept rezultat, a fost realizat un studiu complex, cu valenţe interdisciplinare din punct de vedere metodologic, care contribuie la crearea unui tablou mai clar privind analiza gradului de cercetare şi rolul pe care îl au actorii globali în dezvoltarea democraţiei în Moldova.

Problema științifică importantă soluționată constă în *determinarea şi analiza rolului* pe care l-au avut actorii globali în procesul de democratizare şi modernizare a sistemului politic moldovenesc, *fapt care a condus la reliefarea* unui studiu complex pentru reprezentanţii comunităţii ştiinţifice, ai instituţiilor guvernamentale şi sectorului asociativ şi *a permis prezentarea* unor recomandări privind consolidarea şi funcţionarea democraţiei în Republica Moldova.

Noutatea ştiinţifică a rezultatelor obţinute: Caracterul inovator al investigaţiei constă în încercarea autorului: 1) de a realiza o sinteză de ansamblu a celor mai importante idei, teorii, concepţii şi modele asupra democratizării, modernizării şi globalizării din literatura de specialitate, atât cea internaţională cât şi cea autohtonă; 2) de a aborda pentru prima dată, într-o lucrare de acest gen, o analiză complexă a raporturilor din cadrul trinomului „democratizare-modernizare-globalizare” în contextul evoluţiei sistemului politic moldovenesc; 3) de a determina rolul şi impactul actorilor globali asupra consolidării instituţionale a Republicii Moldova; 4) de a reliefa detaliat evoluţia democratică a sistemului politic moldovenesc în perioada 1991-2019; 5) de a evalua impactul raportului democratizare-modernizare asupra proceselor euro-integraţioniste.

Rezultatele ştiinţifice principale înaintate spre susţinere constau în următoarele:

1. După declararea independenţei Republicii Moldova, noul stat creat a pornit pe calea însușirii valorilor democratice. Astfel, respectarea şi promovarea valorilor democratice a devenit unul din obiectivele de bază, declarat de toate guvernările perindate pînă acum, dar nu și întotdeauna consecvent promovat.
2. Fortificarea noului sistem politic democratic a presupus eforturi considerabile atât interne cât şi externe, pentru crearea, reformarea şi modernizarea instituţiilor social-politice. În acest sens, apare necesitatea elucidării impactului factorilor externi, regionali şi globali asupra celui intern, din perspectiva înţelegerii interdependenţelor ce apar în urma cooperării cu actorii mondiali.
3. Democratizarea autentică a sistemului politic permite transformări complexe menite să asigure partea funcţională, praxiologică care susţine modernizarea continuă a mecanismelor de implementare a politicilor statale.
4. Studierea evoluţiilor democratice în unele state din spaţiul central şi est-european ne-a permis să observăm că succesul liberalizării vieţii politice este strâns legat de existenţa unei anumite culturi democratice, liberalizări, toleranţe şi armonii sociale ca premise ale transformărilor care au avut loc după căderea sistemului bipolar.
5. În vederea modernizării sistemului politic în condiţiile actuale ale tendinţelor de globalizare, pentru asigurarea funcţionării democratice a acestuia, este necesar a cerceta şi analiza continuu toate elementele implicate în procesul de racordare la standardele internaţionale.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice: Rezultatele prezentei investigații științifice au fost obţinute în cercetările realizate de autor pe parcursul anilor de studii la doctorat. Ele constituie un suport metodologic pentru cercetătorii care examinează domeniul științelor umaniste privind sistemul politic, economic și social atât pentru mediul preuniversitar, cât și cel universitar, dar și un suport teoretico-practic pentru reprezentanții puterii publice.

Rezultatele obținute au fost prezentate la următoarele foruri științifice naționale și internaționale:

1. Conferinţa ştiinţifică internaţională a doctoranzilor „*Tendinţe contemporane ale dezvoltării ştiinţei: viziuni ale tinerilor cercetători*” (Universitatea AŞM, Chişinău, 10 martie 2015);
2. Conferinţa ştiinţifică internaţională „*Perspectivele şi problemele integrării în spaţiul european al cercetării şi educaţiei*” (Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” Cahul, 5 iunie 2015);
3. Conferinţa ştiinţifică naţională cu participare internaţională „*Integrare prin Cercetare şi Inovare*”, USM (Chişinău, 8-9 noiembrie 2015);

4. Conferinţa ştiinţifică internaţională a doctoranzilor „*Tendinţe contemporane ale dezvoltării ştiinţei: viziuni ale tinerilor cercetători*”. Ediţia a V-a (Universitatea AŞM, Chişinău, 22 martie 2016);
5. International Conference „*Political Science, international relations and security studies*”, International Conference Proceedings the Xth edition.(Sibiu, România, May 27-29, 2016);
6. Conferinţa ştiinţifică naţională cu participare internaţională „*Integrare prin Cercetare şi Inovare*”, USM (Chişinău, 9-10 noiembrie 2017);
7. Conferinţa ştiinţifică naţională cu participare internaţională „*Integrare prin Cercetare şi Inovare*”, USM (Chişinău, 9-10 noiembrie 2018);
8. Conferinţa ştiinţifică naţională cu participare internaţională „Integrare prin Cercetare şi Inovare”, USM (Chişinău, 7-8 noiembrie 2019);

Publicaţii la tema tezei: Ideile ştiinţifice expuse şi-au găsit elucidare în 11 articole ştiinţifice, dintre acestea 10 fără coautor, fiind prezentate la 8 foruri ştiinţifice naţionale şi internaţionale.

Cuvinte-cheie: Republica Moldova, democratizare, modernizare, globalizare, sistem politic, Uniunea Europeană, actori globali, tranziţie, transformări democratice.

Volumul şi structura tezei: Teza „*Democratizarea şi modernizarea sistemului politic din Republica Moldova în contextul globalizării”* este constituită din adnotări (în limbile română, engleză şi rusă), lista abrevierilor utilizate în teză, Introducere, patru capitole, Concluzii generale și recomandări, Bibliografie din 258 de titluri, 148 de pagini text de bază, Declaraţia privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este subliniată actualitatea și importanţa analizei etapelor de democratizare şi modernizare a sistemului politic din Republica Moldova pe parcursul anilor de independenţă până la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019. Acest compartiment evidenţiază ipotezele pentru verificare, scopul și obiectivele lucrării, principalele metode de cercetare aplicate în scopul studiului, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema ştiinţifică soluționată de autor, importanța teoretică și valoarea aplicativă a rezultatelor cercetării, aprobarea rezultatelor și sumarul compartimentelor tezei, principalele rezultate prezentate în diferite publicații și în cadrul conferințelor naționale și internaționale.

Capitolul 1, intitulat **SEMNIFICAȚIA DEMOCRATIZĂRII, MODERNIZĂRII ȘI GLOBALIZĂRII SISTEMULUI POLITIC: ABORDĂRI ISTORIOGRAFICE ȘI TEORETICO-METODOLOGICE,** conține studiul istoriografic și reperele conceptuale, teoretico-metodologice și politologice de investigație a problemelor abordate. În primul subcapitol, cu titlul **Geneza, constituirea şi evoluţia conceptului „democratizare" - „modernizare" a sistemului politic: studiu istoriografic** sunt elucidate cele mai relevante elaborări științifice la temă, perfectate de cercetători științifici atât din străinătate, cât și din Republica Moldova.

Democrația ca stare valorică și democratizarea sau modernizarea în calitate de proces - sunt două subiecte care au suscitat interesul cercetătorilor pe parcursul anilor. Fiind ambele sub influența acțiunii umane, realitatea și multiplele experiențe complexe nu au încetat să ofere noi și noi obiecte de cercetare. Astfel, Alexis de Tocquevile în lucrarea *Despre democraţie în America* afirmă că „democraţie" înseamnă „egalitatea condiţiilor" spre care tind societăţile moderne [45, p. 41]. Cu referire la acest subiect, politologul italian G. Sartori [40, p.28] menţionează că majoritatea studiilor despre democraţie reprezintă modul în care ţările, guvernele încearcă să se îndepărteze tot mai mult de sistemele autoritare, orientându-se spre democraţie, astfel conceptul de „democraţie" este dezbatut pe larg de politologi, care văd democraţia drept un proces legitim doar atunci când toţi cetăţenii unui stat beneficiază de punerea în practică a drepturilor omului.

Savantul italian L. Morlino relevă anumite elemente ale democrației, cum ar fi procesul de consolidare şi cel de „calitate a democraţiei" sau „buna democraţie". Potrivit acestuia, „o bună democraţie este caracterizată prin garantarea drepturilor şi egalitatea cetăţenilor, absenţa chiar şi la nivel local a aspectelor dominate de către organizaţiile criminale, absenţa corupţiei în aparatele politice, administrative şi judiciare" [29, p. 10-11].

Pentru a consolida importanţa studierii procesului de democratizare, este relevantă asumpţia lui A. Przeworski [33], care menţionează că democraţia, este descrisă ca un sistem în care guvernarea poate

pierde alegerile şi acceptă rezultatele, fără a încerca să distrugă sistemul. Ideea că toată lumea poate deveni democratică, indiferent de precondițiile religioase, culturale și economice existente în fiecare țară, îi aparţine expertului în democraţie L. Diamond [10]. Iar unii adepţi ai direcţiei liberalismului, ca G. Almond [2], consideră democratizarea ca formare a sistemului social-politic deschis, ca intensificare a mobilităţii şi integrării sociale a cetăţenilor în comunitatea politică. În viziunea lui J. Grugel, în ciuda diversităţii presiunilor globale pentru democratizare, consolidarea democrației are o determinare naţională, ea fiind dependentă de doi factori: apariţia unor societăţi civile puternice şi energice, care lucrează pentru democratizarea politicii şi pentru responsabilizarea statului şi dezvoltarea unui stat capabil şi flexibil [18, p.15].

O contribuţie importantă la cercetarea subiectului democratizării vieţii politice din ţara noastră au avut-o lucrările de specialitate ale politologilor autohtoni. Astfel, Gh. Rusnac, C. Solomon, M. Cernencu și A. Galben în lucrarea *Republica Moldova: Istoria politică (1989-2000). Documente şi materiale* [7], au analizat şi sistematizat într-o cronică documentară viaţa politică din Republica Moldova în primii zece ani de independenţă. Autorii au evidenţiat rolul actelor normative elaborate de către Parlamentul şi Guvernul noului stat creat (Declaraţia Suveranităţii; Declaraţia de Independenţă; Decretul cu privire la puterea de stat; Constituţia; legile cu privire la cetăţenie; la proprietate; etc.), care au pus baza politico-juridică a suveranităţii şi independenţei Republicii Moldova și, totodată, au deschis calea spre edificarea democraţiei în ţara noastră.

În lucrarea *Aspecte ale vieţii politice în Republica Moldova (1989-2002)* [41, p.3-6], politologul C. SOLOMON realizează primele investigaţii privind evoluţia democraţiei din Moldova prin prisma instituţionalizării sistemului politic, care, potrivit autorului, contribuie la cunoaşterea profundă şi interpretarea veridică a evoluţiei vieţii politice în perioada de tranziţie. De asemenea, C. Solomon este autorul unor cercetări istorico-politologice interdisciplinare privind instituţionalizarea şi evoluţia sistemului politic democratic din Republica Moldova prin prisma evaluării proceselor de democratizare şi identificării complexităţii problemelor cu care se confruntă societatea în tranziţie. În lucrările cercetătorului P. Fruntaşu [14, p.3], autorul consideră că democraţia nu întotdeauna aduce stabilitate politică, aceasta nu poate fi obţinută fără nişte mişcări simţitoare în direcţia creşterii bunăstării materiale a populaţiei, fără crearea unui sistem puternic dezvoltat al protecţiei sociale a cetăţenilor, fără o legislaţie dinamică, fără prezenţa unei clase de mijloc numeroase care constituie baza socială durabilă şi stabilă a oricărei societăţi democratice.

În câmpul cercetărilor autohtone, procesul de democratizare a fost valorificat și de politologul V. Saca. În monografia *Interese politice şi relaţii politice: dimensiuni tranzitorii* [37], precum şi în unele

articole referitoare la acest subiect, cum ar fi *Aspecte ale modernizării sociopolitice a Republicii Moldova în contextul tranziției spre democrație*, *Raportul dintre democratizare şi modernizare în condiţiile societăţii în schimbare* [38], cercetătorul conchide că valorificarea procesului democratic în Republica Moldova depinde de calitatea realizării tranziției și transformărilor democratice; crearea unei structuri sociale deschise, moderne, cu o manifestare reală a clasei de mijloc, ca bază a stabilităţii sociale şi politice, a consolidării democrației; demonopolizarea controlului politic asupra resurselor economice; modernizarea sistemului instituţiilor politice, raţionalizarea pluripartidismului.

În culegerea *Republica Moldova în contextul necesităţilor de modernizare* se conțin, de asemenea, abordările științifice ale politologilor V. Juc [34, 24], și P.Varzari [34, 46] privitor la acest subiect. Într-un alt articol *Viaţa politică în Republica Moldova*, V. Juc realizează o trecere în revistă a democratizării cadrului normativ şi al celui instituţional în procesul de devenire a statului Republica Moldova, identificând şi etapele dezvoltării acestuia [23, p.20-46]. Autorii şi-au adus contribuţia esenţială în cercetarea vieţii democratice autohtone, realizând studii relevante privind elitele politice [46; 47 p. 28], dar şi prin cele ce vizează importanţa culturii politice în consolidarea democraţiei.

Remarcăm, de asemenea, că unele aspecte politice şi practice ale procesului de democratizare a Republicii Moldova sunt prezentate şi în publicațiile cercetătorilor V. Moşneaga [31], V. Capcelea [6], A. Colaţchi [9], I. Sandu [39], Gr. Pîrţac [32], Gr.Vasilescu [49]. O contribuţie importantă la analiza procesului de democratizare şi de consolidare a Republicii Moldova o constituie cercetarea lui R. Gorincioi [17], care pune în valoare substanţa, evoluţia şi finalitatea proceselor social-politice de transformare democratică prin prisma democratizării în funcție de factorii externi, specifici globalizării. Totuși, studiul nostru vine cu o abordare diferită faţă de cel al lui R. Gorincioi prin faptul că abordează corelaţia reciprocă a trinomului „democratizare-modernizare-globalizare” sub influenţa factorilor interni şi externi asupra sistemului politic moldovenesc.

Autorii români A. Marga [27], A. Karpinski [25], ruşi ca V. Inozemţev [52] şi K. Nikiforov [54] apreciază modernizarea prin schimbările semnificative produse de aceasta în sistemul sociopolitic. În concluzie, menționăm că studiile elaborate pun în lumină, în diferită măsură, problemele abordate. Însă mai puţin găsim o cercetare cuprinzătoare, complexă a interconexiunii factorului democratic cu cel modernizator, care să fie abordată prin prisma globalizării.

Al doilea subcapitol, **Aspecte corelative ale democratizării, modernizării şi globalizării în evoluţia sistemului politic,** scoate în evidență principalele abordări ale savanţilor privind geneza şi constituirea conceptelor de democratizare, modernizare şi globalizare ca trinom, realizând o sinteză a discuțiilor ştiinţifice asupra aspectelor corelative dintre conceptele sus-numite, evidențiind și problemele

de bază ale evoluției acestuia. După S. Huntington, similitudinile geografice şi culturale sunt cele mai bune premise pentru difuzia democraţiei [21]. Totuşi, difuzia nu poate iniția de la sine democratizarea – influența și cunoştinţele provenite de la alte naţiuni pot doar accelera procesul atunci când acesta deja a început. Mai mult decât atât, D. Held, într-o analiză istorică, ajunge la concluzia că din 61 de ţări care au adoptat democraţia drept model de organizare, 58 au fost supuse la grade diferite de influenţă externă în vederea promovării tranziţiei [19]. Astfel, unii cercetători au adoptat ideea că procesele de globalizare tind să fuzioneze cu procesele de democratizare într-o singură forță de dezvoltare. H. Teune consideră că democratizarea şi globalizarea sunt două fațete ale dezvoltării lumii contemporane. Aici se află contradicţia de bază a dezvoltării sociale: aceasta generând autonomie prin democraţie şi dependenţă prin globalizare [44, p.73-74]. În aceeaşi ordine de idei, profesorul C. Eşanu în articolul *Globalizarea-abordări, componente şi consecinţe* consideră că: „termenul *globalizare* a fost inclus în circuitul ştiinţific în anii 90 ai secolului XX, înlocuind noţiunea de „postmodernism" care era folosită pentru evidenţierea problemelor complexe, modificările profunde ale comunităţii mondiale, transformările în sistemele social-politice"[12, p.115].

În literatura ştiinţifică referitoare la acest subiect, autori ca H. Blokland [4], D. Held [19, p.4], P. Hirst [20] desfăşoară o adevărată dispută legată de vechimea acestui fenomen - este globalizarea un fenomen nou apărut sau, dimpotrivă, a fost întâlnit în diferite etape ale evoluţiei umanităţii? I. Bari [3, p.28] consideră că globalizarea are două trăsături distincte: sfera de acţiune (întinderea) şi intensitatea (sau adâncimea). R. Gorincioi subliniază că globalizarea este un fenomen dinamic, neunivoc şi nefinalizat ce acţionează în mod diferenţiat asupra statelor, societăţilor, organizaţiilor şi a indivizilor, în funcţie de gradul de democratizare, dezvoltare şi consolidare naţional-statală [16, p.2], iar autorii ruşi precum ar fi A.Torcunov [56, p.8] consideră că globalizarea actuală, ai cărei martori suntem, este „ceva nou: este epoca în care statele nu mai sunt entităţi închise, plasate în afara mecanismului relaţional mondial".

Cu titlu de definiție de sinteză autorul propune: *democratizarea* - reprezintă un proces complex, un set de schimbări instituţionale, menite să reorganizeze o societate în baza principiilor statului de drept, astfel încât regimul politic creat să fie dependent de controlul popular şi să reprezinte expresia voinţei acestuia, iar *modernizarea* politică reprezintă procesul de restartare continuă a mecanismelor de manifestare a puterii politice şi administrare statală în scopul consolidării şi ajustării acestora la noile realităţi. În schimb, *globalizarea* reprezintă procesul complex şi continuu de integrare internaţională a economiilor naţionale, care generează un nivel crescut de interdependență a oamenilor, societăţilor, culturilor, drept rezultat al cărora apar standarde şi practici unice în statele aflate la o mare distanţă unul de altul. Putem spune că extinderea democraţiilor în lume, într-o anumită măsură, este o consecinţă a

modernizării şi globalizării - atât din dorinţa marilor puteri de a-şi crea parteneri în anumite state, iar acestea să fie guvernate democratic, cât şi din dorinţa anumitor ţări de a importa democraţia, ca o formă de guvernare care să asigure libertatea, dreptatea şi demnitatea umană.

Capitolul 2, intitulat **RELAŢIA DINTRE DEMOCRATIZARE ŞI MODERNIZARE A SISTEMULUI POLITIC DIN SPAŢIUL EST-EUROPEAN ÎN CONTEXTUL PROVOCĂRILOR GLOBALE** prezintă o trecere în revistă a principalelor aspecte de democratizare în unele ţări din spaţiul est-european, fiind cercetate evoluţiile democratice din unele state ale fostului lagăr socialist cum ar fi Polonia, Ungaria, România. De asemenea, tot aici sunt prezentate şi evoluţiile sistemelor politice în unele state ex-sovietice, precum: Federaţia Rusă, Ucraina şi Ţările Baltice. Primul subcapitol, intitulat **Impactul transformărilor democratice asupra modernizării sistemelor politice a unor state est-europene în contextul globalizării**, este consacrat cercetării ştiinţifice a unor elemente şi trăsături comune, de impact, avute asupra sistemelor politice ale unor state est-europene.

Cercetătorul american, Z. Brzezinski [5] considera că prăbuşirea sistemului bipolar va duce iniţial la existenţa unei dezordini mondiale care va domina începutul erei de după războiul rece. Sfârşitul războiului rece marchează cea de-a treia mare transformare ce a avut loc în secolul XX în structura de organizare a politicii globale şi în spiritul ce o motivează. Pentru democratizarea fiecărui stat şi realizarea securităţii colective în regiunile și în zona sud-est europeană, la început rolul cel mai important l-a reprezentat necesitatea formării noilor sisteme politice. După anul 1989, în majoritatea statelor comuniste din Europa, excepţie fiind România, populaţia a reuşit, în general prin mijloace paşnice, să înlăture regimurile politice comuniste în Ungaria, Bulgaria, Polonia, Cehoslovacia, Republica Democrată Germană etc. Procesul de democratizare în acest spaţiu a început cu asigurarea pluripartidismului [16]. Pentru sistemele politice din zona Centrală și de Est a Europei, o particularitate aparte o constituie Polonia, care are ca strategie minimală de construcție și consolidare democratică implicarea activă a cetățenilor și societății civile în catalizarea normelor și ordinii democratice. Condiția elementară pentru atingerea nivelului optim de democratizare poloneză a reprezentat-o, atât din punct de vedere istoric, cât și din punct de vedere procesual, societatea civilă.

Astfel, din punctul de vedere al dinamicii și interacțiunilor interne, Polonia tinde să formeze un sistem politic echilibrat, aflat în continuă transformare, cu o densitate constantă a stărilor și etapelor tranziționale. Asemenea Poloniei, Ungaria a devenit după 1989 recipientul unei cantităţi semnificative de investiţii străine, ca rezultat al publicităţii făcute în jurul ideii de ţară ieşită printre primele din comunism şi foarte apropiată de pieţele vestice. Spre deosebire de Polonia, în Ungaria tranziţia spre democraţie a fost realizată de elita comunistă care la începutul noului deceniu s-a trezit într-un fel de vid, comuniştii fiind

complet discreditaţi, dar nimeni altcineva neavând un mandat pentru a guverna şi a aplica reformele pe care toată lumea le ştia necesare. O particularitate în procesul de edificare a noului sistem politic democratic al Ungariei este faptul că partidele au cooptat intelectualitatea şi tehnocraţii administrativi, în special la sfârșitul anilor '80, a oferit acestor grupuri stimulente considerabile pentru ca ele să se alăture partidului, întrucât expertiza lor era foarte utilă pentru formularea şi implementarea politicilor de reformă.

Referindu-ne la România, remarcăm faptul că debutul procesului de schimbare politică, economică şi socială în 1989 a imprimat, în funcţie de caracteristicile naţionale şi ale comunismului ceauşist şi de prăbuşirea violentă a regimului şi sistemului politic totalitar, un caracter preponderent instituţional perioadei de început al tranziţiei. Scopurile declarate țineau de revenire la democraţie, bazată pe sistemul pluripartidist şi economia de piaţă, pe reintegrarea României în spaţiul politic şi cultural european.

În concluzie, menționăm faptul că Polonia, Ungaria şi România chiar de la ieşirea lor din era comunistă au pornit ferm pe calea democratizării după modelul european. În ţările din Europa Centrală şi de Est elita politică a manifestat capacităţi de a îmbina adecvat democratizarea şi modernizarea, de a le supune strict obiectivelor sistemice ale tranziţiei, fapt ce le-a reuşit, în mare parte, să definitiveze deja tranziţia şi să se axeze pe consolidarea democraţiei. Un rol esențial, în acest sens, l-a avut dezideratul ideii de „a reveni în Europa", caracterizat, atât din perspectivă istorică cât şi filozofică [25]. Acest deziderat practic a reprezentat dominanta acţiunilor elitelor politice din aceste state care şi-au propus corectarea unei nedreptăţi istorice.

Subcapitolul al doilea poartă titlul **Specificul relaţiei democratizare-modernizare în sistemele politice ale unor state din spațiul ex-sovietic.** În fiecare din cele 15 foste republici sovietice, în ultimii ani, s-a constituit un tip aparte de statalitate şi de sistem politic. În acest sens, evoluţia democraţiilor şi sistemelor politice în spaţiul dat este una specifică de la modelul european îmbrăţişat de Statele Baltice, la autocraţiile Asiei Centrale. Astfel, odată cu trecerea timpului, se accentuează diferenţa de dezvoltare democratică, economică între fostele componente ale imperiului sovietic. Unele dintre aceste state, care au avut anterior tradiţii statale, şi-au ales propria cale imediat ce Uniunea Sovietică s-a prăbuşit. Altele, aflate la interferenţa celor mai diverse tradiţii istorice, culturale şi instituţionale, îşi caută şi astăzi identitatea, inclusiv alegerea sistemului de construcţie statală, precum şi cel al vectorului de dezvoltare externă.

Acest subcapitol analizează evoluţia democratică şi specificul modernizării în unele state foste membre ale Uniunii Sovietice, şi anume, Ucraina, Federaţia Rusă şi Ţările Baltice. Raţionamentul care a stat la decizia de a alege și analiza evoluţia tocmai a acestor state este dictat de faptul că Ucraina, ca şi Republica Moldova, în anii săi de independenţă a oscilat în alegerea modelului de dezvoltare democratică,

iar Federaţia Rusă a reprezentat elementul central care a influenţat procesele politice în toate statele ex-sovietice în calitatea sa de fost centru al imperiului sovietic, dar şi în noua postură de hegemon regional care are ambiţii de putere globală [54]. În acelaşi timp Statele Baltice reprezintă un model al unor state care au ales într-un mod ferm modelul de dezvoltare democratică occidental şi anume, cel european. Spre deosebire de Statele Baltice, procesul de democratizare al Ucrainei e unul similar cu acela din restul statelor exsovietice, mai exact s-a reuşit construirea unei democraţii de tranziţie bazată pe pluripartidism, pe alegeri libere şi economie de piaţă. Cu toate acestea, Ucraina în primii 23 de ani de independenţă până la pierderea Krimeeii şi începerea conflictului armat din Est-ul ţării a oscilat între modelul european de democraţie şi cel rusesc, fapt care explică starea actuală a unei democraţii de tranziţie cu instituţii de administrare slabe, cu funcţionari corupţi şi cu o economie concentrată în mâinile unui cerc îngust de persoane.

Referindu-ne la Federaţia Rusă, putem constata că în toată această perioadă s-a construit un sistem politic autoritar cu unele elemente de democraţie, fiind un tip de democraţie dirijată, sau, cum o declară puterea centrală, democraţie suverană [51]. Astfel regimul creat de Putin în ultimii 20 de ani nu a reuşit în mod eficient să rezolve contradicţiile, inechităţile sociale profunde şi dilemele politice ale ţării. În forma actuală, sistemul nu este capabil să renunţe la rolul dominant al statului în societate, nu predispune la respectarea drepturilor şi libertăţilor individuale şi nu permite formarea unei clase politice de alternativă şi a unei societăţi civile puternice, care să promoveze politici noi pentru modernizarea şi consolidarea democraţiei în această ţară.

Menţionăm că spre deosebire de majoritatea statelor ex-sovietice Ţările Baltice reprezintă o excepţie, fiind singurele state ale fostei uniuni sovietice care au pornit ferm pe calea democratizării şi modernizării după modelul european. Pentru aceste state, democratizarea după modelul european şi integrarea lor în structurile euro-atlantice a reprezentat şansa care a permis corectarea unei nedreptăţi istorice, dar și o garanție că aceasta nu se va mai repeta.

Capitolul 3 - CONSTITUIREA ŞI EVOLUŢIA SISTEMULUI POLITIC DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL PROCESELOR DEMOCRATICE ŞI ALE MODERNIZĂRII, evidenţiază principalele aspecte de evoluţie şi involuţie în procesul de formare şi funcţionare a noului sistem politic democratic moldovenesc, precum şi interconexiunea dintre democratizare şi modernizare a sistemului politic din ţara noastră. Accentele fiind puse pe perioada independenţei până la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019, deoarece se consideră absolut fondat, că înţelegerea şi explicarea evoluţiei instituționale a sistemului politic al Republicii Moldova, al stării în care se află actualmente, ţin

de buna cunoaştere a începuturilor, a fundamentelor care urmau să asigure modernizarea prin dezvoltare şi democratizare.

Primul subcapitol, intitulat **Dimensiuni evolutive şi stagnante ale sistemului politic moldovenesc** arată că Republica Moldova, ca şi celelalte state din fosta Uniune Sovietică, a traversat o perioadă dificilă de schimbări radicale, care cuprind toate sferele vieţii şi activităţii. Societatea noastră se confruntă cu o restructurare, în mare măsură contradictorie, dar istoric inevitabilă. Politologul V. Juc [23] consideră pe drept că, în pofida unor schimbări cardinale survenite în sfera politică, Republica Moldova continuă să se confrunte cu o serie de probleme stringente: sărăcia economică, criza de identitate, mizeria socială şi nu în ultimul rînd cu guvernări, de cele mai multe ori ineficiente. Potrivit cercetătorului C. Solomon [41], una din particularităţile cele mai relevante ale procesului de democratizare a societăţii post-totalitare rezidă în reafirmarea politicii în viaţa cotidiană, în redescoperirea ei de către cetăţeanul de rând. În atare context, în acest subcapitol, competitorul şi-a propus să realizeze o analiză a cauzelor care au determinat momentele de evoluţie democratică pe calea modernizării, dar şi a cauzelor care au dus la efecte inverse, de involuţie şi de incertitudine, cu care s-a ciocnit Republica Moldova în această perioadă. Astfel, în literatura de specialitate, cercetătorii autohtoni descriu evoluţia democraţiei Republicii Moldova prin prisma a patru etape de evoluție a statului moldovenesc: instituționalizarea, stabilizarea, reformarea şi restructurarea.

Pe parcursul anilor, putem remarca că democraţia în ţara noastră este însuşită într-o anumită măsură după principiul „learning by doing” („învеţi în timp ce faci”), iar clasa politică nu şi-a corelat într-un mod eficient acţiunile cu societatea civilă care vizau reformele democratice. Caracterul anevoios şi necontinuu al democratizării care a oscilat de mai multe ori pe parcursul anilor în evoluţie, sau stagnarea acestora, în condiţiile Republicii Moldova, a dus la mişcări înapoi, iar exemplul reformelor administrativ- teritoriale care a presupus trecerea de la raioane la judeţe, şi apoi iarăşi la raioane, este unul elocvent.

Putem menţiona că transformările care au avut loc în procesul de democratizare şi modernizare a sistemului politic din Republica Moldova poate fi caracterizat printr-o ambiguitate teleologică cu privire la forma şi finalitatea pe care acesta trebuie să o aibă la sfârşitul procesului de tranziţie. Clasa politică nu a reuşit prin acţiunile sale, prin discursurile realizate să mobilizeze eficient resursele de care dispuneau, societatea civilă, cetăţenii la acţiuni comune întru realizarea obiectivelor ce ţin de interesul public comun, menite să modernizeze profund societatea.

Al doilea subcapitol **Legătura dintre democratizare şi modernizare în câmpul valoric al sistemului politic din Republica Moldova**, este consacrat cercetării interconexiunilor dintre cele două procese în perioada tranziţiei politice contemporane în ţara noastră. Aceasta, ca şi în multe ţări cu

democraţie tânără, reprezintă trecerea de la sistemul totalitar de organizare a puterii politice la sistemul democratic de conducere. Pe de o parte, o astfel de interconexiune presupune un şir întreg de transformări instituţionale, o mare parte a cărora la moment în ţara noastră sunt implementate. Pe de altă parte, transformările cardinale ale orientărilor valorice ale populaţiei mai continuă. Specificul tranzitoriu al etapei actuale de dezvoltare a societăţii noastre determină principalele caracteristici ale culturii sale politice, care este şi ea o cultură de tip tranziţional.

Astfel, procesele de modernizare a sistemului politic din Moldova au coincis cu procesele democratice de formare şi devenire a statului independent şi suveran. De aceea, formarea valorilor democratice în conştiinţa oamenilor s-a dovedit a fi întreţesută în procesul naţional-cultural de autoidentificare a poporului [38, p.50], ce întotdeauna şi pretutindeni decurge destul de anevoios. În cazul Moldovei (ţară cu un destin istoric complicat), procesul semnalat a căpătat un caracter deosebit de acut şi dramatic, contopindu-se cu lupta de renaştere naţional-culturală a poporului, de revenire la izvoarele culturii naţionale. În acest context, ideea de transformare democratică fundamentală a societăţii este conjugată cu liberalizarea extinsă a vieţii sociale, căpătând chiar de la începutul schimbărilor respective un colorit vădit naţionalist.

Una din dimensiunile acestor procese este de a oferi cetăţenilor cunoştinţe, aptitudini şi abilităţi necesare pentru participarea activă la dezvoltarea unei societăţi democratice, crearea de oportunităţi pentru un dialog productiv şi rezolvarea conflictelor dintre oameni, construirea consensului, comunicării şi interacţiunii; conştientizarea drepturilor şi responsabilităţilor omului, normelor şi valorilor, standardelor sociale etice şi morale. Fiind principalul partener în dezvoltarea democraţiei, comunitatea internaţională se implică activ în dezvoltarea de proiecte, ce au ca menire creşterea culturii politice şi responsabilităţii sociale a cetăţenilor, oferind asistenţă pentru dezvoltarea societăţii civile în ţara noastră. O altă dimensiune determinată de relaţia democratizare-modernizare este cea a socializării politice. Socializarea, bazată pe participarea mai largă a cetăţenilor la procesele politice prin alegeri dar şi în calitate de candidaţi, este o altă dimensiune pozitivă modernizatoare pe care democraţia o aduce [8]. Dezvoltarea tehnologiilor informaţionale, a permis accesul uşor al unui număr cât mai mare din populaţie la o gamă largă de informaţie, care contribuie la cunoştinţele lor generale despre politic şi astfel să înţeleagă şi să evalueze faptele politice, să formuleze opţiuni politice şi să participe la rezolvarea problemelor politice corespunzător statutului şi rolurilor pe care şi le-au asimilat.

Pe lângă dimensiunea culturală și cea a socializării politice, democratizarea Republicii Moldova a creat într-o anumită măsură premise pentru procese de modernizare și pe alte palete, cum ar fi cel instituţional, juridic, educațional, al drepturilor omului. Ca rezultat, s-a reuşit parțial, modernizarea

serviciilor publice, dar și crearea unei agende oficiale care recunoaște că implementarea drepturilor omului reprezintă o condiție indispensabilă pentru realizarea unei bune guvernări și în acest sens majoritatea politicilor statului, cel puțin declarativ, înglobează elemente ce ţin de crearea oportunităţilor egale de participare a tuturor cetăţenilor. Așadar, modernizarea sistemului politic al Republicii Moldova se realizează gradual, pe mai multe niveluri, fără a avea un impact vizibil pentru moment. Este un proces care are loc atât pe verticală, cât și pe orizontală. Continuarea modernizării instituțiilor administrativ-statale reprezintă unica cale care va asigura sustenabilitatea și eficiența acestora în actualele condiții dictate de transformările globale.

În concluzie, subliniem faptul că cadrul sociopolitic transformator al societăţii în schimbare din Republica Moldova este însoțit de factori evolutivi complecși și multivalenți ca semnificație și rezonanță socială majoră pentru binele comun, dar și pentru binele în parte al fiecărui cetățean. Astăzi devine tot mai vădit rolul pe care ar trebui să îl aibă instituţiile statale şi politice la edificarea democraţiei pluraliste, observăm totuşi că calea parcursă în procesul de democratizare nu este una rectilinie, ci în salturi, marcată de enorme dificultăţi ale devenirii în condiţiile dependenţei economice şi instabilităţii politice.

C**apitolul 4,** intitulat **CONSECINŢELE GLOBALIZĂRII ASUPRA DEZVOLTĂRII SISTEMULUI POLITIC MOLDOVENESC,** observăm rolul instituţiilor globale în dinamizarea proceselor de dezvoltare, în eficientizarea politicilor, dar și în înțelegerea procesului de integrare şi de asimilare a valorilor şi normelor democratice. În primul subcapitol, denumit **Impactul proceselor europenizării asupra sistemului politic: realităţi şi perspective** este analizat impactul pe care îl are Uniunea Europeană (UE), ca actor regional de anvergură globală, asupra sistemului politic moldovenesc, precum şi contribuţia la consolidarea democraţiei din Moldova şi a modernizării instituţiilor şi serviciilor publice. Uniunea Europeană, prin potenţialul său economic, tehnologic, politic şi diplomatic, reprezintă un actor de nivel global.

Plecând de la premisa că globalizarea reprezintă o întindere a proceselor economice, politice, sociale şi culturale peste graniţe, regiuni şi continente, determinate de extinderea activităţilor actorilor transnaţionali de nivel global, acestea au stabilit regulile de organizare şi desfăşurare a anumitor acţiuni pe un areal întins. Astfel, globalizarea ca şi proces complex presupune interacţiuni multiple între societăţi ce aparţin unor zone de civilizaţii diferite [12]. Aceasta generând fenomenul standardizării, prezent practic în toate nivelurile: politic, economic şi cultural, iar în acest mod, globalizarea devine o forţă ce se impune în mod incontestabil şi în evoluţia sistemului politic al statelor.

Pe parcursul anilor, de la proclamarea independenţei, a fost edificat un dialog relativ stabil între UE şi Republica Moldova. Putem vorbi chiar despre un cadru juridic, mai mult sau mai puţin funcţional,

care pare să confirme doleanţa noastră de integrare europeană. La început, colaborarea cu Uniunea Europeană a fost stabilită prin Acordul de Parteneriat şi Cooperare (APC), unde dialogul politic reprezinta unul din elementele esenţiale ale acestuia. Noua formă de cooperare politică constituia, deopotrivă, expresia interesului UE de a angaja Moldova în asumarea fermă a responsabilităţii ce-i revine întru conservarea stabilităţii şi securităţii în Europa, precum şi al interesului Republicii Moldova de a-şi asigura sprijinul UE în consolidarea fragilului său statut de stat independent şi integrarea sa în comunitatea naţiunilor democratice [34]. Obiectivele enunţate de dialogul politic sunt edificatoare în această privinţă. În conformitate cu ele, Părţile se angajează să contribuie la o mai mare convergenţă a poziţiilor lor în problemele internaţionale de interes reciproc, să sprijine transformările politice şi economice ce au loc în Republica Moldova, să încurajeze cooperarea în chestiuni ce ţin de consolidarea stabilităţii şi securităţii în Europa, respectarea democraţiei, promovarea drepturilor omului şi ale minorităţilor. La fel şi Planul de Acţiuni Republica Moldova - Uniunea Europeană a constituit o bază solidă pentru o mai bună integrare economică bazată pe adoptarea şi implementarea regulilor şi reglementărilor economice şi comerciale având potenţialul de a spori la acel moment comerţul și creșterea investiţiilor.

Noi perspective de consolidare a democrației și modernizării Republicii Moldova a deschis şi Parteneriatul Estic, creând premise pentru semnarea Acordului de Asociere dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană, iar Acordul de Asociere RM-UE [1] stabileşte un nou cadru juridic pentru cooperarea cu UE, care transferă cooperarea țării noastre cu UE la o nouă etapă, cea a asocierii politice şi integrării economice, reflectând importanţa strategică a relaţiilor moldo-comunitare.

Concluzionând, menţionăm, cu toate că în ultimii 10 ani Republica Moldova a pornit mai accelerat pe calea democratizării după modelul european fiind atinse anumite realizări, corupţia şi crizele politice care au urmat, au stopat într-o anumită măsură procesele de modernizare şi consolidare instituţională.

Subcapitolul doi - **Rolul actorilor politici globali în dezvoltarea democraţiei din Republica Moldova,** prezintă rolul altor organisme internaţionale precum sunt Organizaţia Naţiunilor Unite (ONU), Banca Mondială, Agenţia Statelor Unite pentru Dezvoltare Internaţională (USAID) în consolidarea democraţiei, dar şi modernizarea continuă a instituţiilor statale ale Republicii Moldova. Astfel, conţinutul acestui subcapitol ne oferă posibilitatea de a observa rolul acestor instituţii globale asupra dinamicii de dezvoltare, eficienţa politicilor, înțelegerea procesului de integrare şi de asimilare a valorilor şi normelor democratice.

În Republica Moldova sunt implementate anual mai multe proiecte menite să asigure eficiența și buna funcționare a sistemului politic la toate nivelurile sale, proiecte care sunt dezvoltate cu suportul actorilor globali susnumiți, dar și alți donatori regionali precum ar fi: Agenţia Suedeză de Dezvoltare şi

Cooperare Internaţională (SIDA); Fundaţia Est Europeană; Consiliul Europei; Ambasada Britanică la Chișinău; Agenția Austriacă pentru Dezvoltare; Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare, etc. Prin aceste proiecte, s-a urmărit în complex consolidarea democrației prin dezvoltarea diverselor mecanisme care să permită funcționarea eficientă a sistemului politic, astfel încât să asigure o bună guvernare, care să aibă ca efect asigurarea statului de drept cu o economie de piață funcțională și reducerea decalajului de dezvoltare dintre regiuni. Începând cu 1992, ONU sprijină Republica Moldova în atingerea obiectivelor sale de dezvoltare majore şi în îndeplinirea viziunii sale, şi anume, cea de a deveni o ţară europeană modernă şi prosperă [43]. Astăzi, peste douăzeci de agenţii rezidente şi nerezidente ale ONU, fonduri şi programe activează pe teritoriul Republicii Moldova. Inițial acestea au activat în temeiul a opt obiective de bază, denumite Obiective de Dezvoltare ale Mileniului, iar din anul 2015, acestea sunt completate de 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă, considerate obiective universale care să soluționeze cele mai persistente provocări cu care se confruntă lumea, din domeniul mediului, politic și economic.

În acelaşi timp, pe lângă ONU, la consolidarea democraţiei în Moldova a mai contribuit şi USAID, şi Banca Mondială. Acestea au finanţat şi implementat diverse proiecte cu soluții concrete la problemele ce-au apărut în procesul de dezvoltare şi consolidare a democraţiei în Republica Moldova. Proiecte precum ar fi: „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente", „Parteneriatele din Moldova pentru o Societate Civilă Durabilă (perioada: 2013-2018)"; „Programul de Transparenţă şi Responsabilitate Democratică (perioada: 2016- 2019)"; „Modernizarea serviciilor guvernamentale în Republica Moldova", etc. toate acestea au contribuit la creşterea eficienței instituționale și a impactului măsurilor luate la toate nivelurile administrative. Totodată, aceste proiecte au fost axate și pe creșterea gradului de informare al cetăţenilor cu privire la instituţiile politice şi administrative. De asemenea, s-a reuşit formarea și creșterea rolului societății civile, care este tot mai antrenată în diverse programe de advocacy atât la nivel naţional, cât şi la nivel local.

În concluzie, vom sublinia că, pentru un stat în proces de tranziţie ca Republica Moldova, crearea parteneriatelor pentru dezvoltare cu actorii globali este indispensabilă pentru atingerea unui nivel de viaţă înalt şi alinierea țării la standardele internaţionale.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică importantă soluționată pentru teorie și practică în domeniul științelor politice se exprimă prin elaborarea unei viziuni ştiinţifico-practice de ansamblu cu privire la analiza legăturii celor trei procese fundamentale, cum sunt democratizarea – modernizarea - globalizarea și impactul acestora asupra sistemului politic din Republica Moldova, fiind stabilit rolul jucat de actorii globali în consolidarea democraţiei şi implementarea reformelor. Rezultatele obținute servesc în calitate de studiu de referință pentru comunitatea ştiinţifică care analizează şi cercetează subiectul respectiv.

Ideile și concluziile științifice expuse în lucrare sunt rezultatul activității autorului pe parcursul anilor de doctorat, elaborate de sine stătător, și elucidate în 11 publicații științifice, 10 fiind fără coautori, prezentate la 8 foruri științifice naționale și internaționale. Rezultatele obținute au contribuit la soluționarea problemei științifice importante prin valorificarea științifico-aplicativă a unui subiect puțin elucidat în literatura de specialitate, din perspectiva trinomului „democratizare – modernizare – globalizare”.

Analiza documentelor și a lucrărilor publicate cu referire la subiectul cercetat ne permit să tragem **următoarele concluzii**:

1. Prezentarea studiilor istoriografice privind problema de cercetare demonstrează că până la momentul actual, subiectul democratizării, modernizării sistemului politic din Republica Moldova în condițiile globalizării, au fost amplu cercetate în mod separat, fiind cel mai adesea încadrat în studii generale, însă puțin elucidat în literatura de specialitate anume din perspectiva interdependenței dintre cele trei fenomene „democratizare – modernizare – globalizare”. Prin urmare, studiul în cauză prezintă o abordare originală a analizei evoluţiei sistemului politic moldovenesc prin prisma corelaţiei celor trei fenomene sus-menţionate [33, p.88-90].
2. Globalizarea contemporană se clădeşte pe o extinsă democratizare politică, ceea ce înseamnă că este asociată şi cu libertatea cuvântului, libertatea de credinţă, presă liberă, dreptul de asociere liber consimţit, mobilitatea capitalului şi a noilor tehnologii etc., globalizarea este indisolubil legată de modernizare (de aceea ea este văzută, adeseori, ca expresie a intereselor statelor capitaliste dezvoltate, capabile să susţină, financiar în primul rând, modernizarea, dar şi democratizarea). Totodată, în condiţiile actuale ale tendinţelor de globalizare, acestea au menirea să asigure şi să fortifice partea funcţională, de manifestare democratică a sistemelor politice, dar în același timp globalizarea este marcată și de interesele economice ale marilor corporații transnaționale; [35, p.55-77].
3. Aşadar, dacă modernizarea la sfârşitul secolului al XIX-lea însemna afirmarea şi constituirea statelor-naţiune, atunci modernizarea actuală realizată în urma proceselor de democratizare şi

globalizare creează context favorabil de afirmare şi consolidare a sistemelor politice în majoritatea statelor, prin edificarea unui sistem politic pluralist şi democratic cu instituţii şi norme care vin să stabilească statul de drept, economia de piaţă, libertăţile şi drepturile omului ca valori supreme. Menţionăm că problema dată a fost cercetată la nivel practic, în particular modul de interacţiune a factorilor interni şi externi în procesul de democratizare şi modernizare a societăţii noastre, dar şi a unor state din Centrul şi Estul Europei. Între aceştia, rolul factorului global având o influenţă considerabilă asupra tranziţiei democratice, atât pozitivă, cât şi negativă, în cazul când unii actori internaţionali şi regionali au interese opuse. De asemenea, transformările democratice, modernizatoare, în statele post-comuniste au avut diferite evoluţii, acestea fiind strâns legate de existenţa unei societăţi civile, a unei elite politice reformatoare şi a unei idei naţionale, integratoare [34, p.82-90].

4. În condiţiile globalizării contemporane, contradicţiile existente pe arena mondială s-au diversificat. Printre problemele principale cu care se confruntă statele ex-sovietice se numără asigurarea securităţii individuale, instabilitatea politică şi cea economică. Astfel, situaţia din spaţiul ex-sovietic reprezintă o problemă de actualitate, „fierberea geopolitică" din această parte a lumii nu s-a terminat încă, în condiţiile în care, pe de o parte, Federaţia Rusă depune toate eforturile pentru menţinerea influenţei sale în ţările care au aparţinut fostei URSS, iar pe de altă parte, noile state independente din spaţiul ex-sovietic militează pentru o strategie proprie de dezvoltare, cel puţin declarativ, fără intervenţia Moscovei, având ca model de inspiraţie democraţiile occidentale, interesate de realizarea stabilităţii internaţionale şi regionale [39, p.68-84].
5. Sistemul politic din Republica Moldova poate fi caracterizat printr-o evoluție neliniară ce a dus la transformări neprogramate, determinate de conjunctura politică dintr-o anumită perioadă. În acest context, clasa politică din Republica Moldova a fost divizată mereu pe anumite subiecte, în special asupra vectorului de dezvoltare externă. În toţi anii de la declararea independenţei, clasa politică anunţă mereu iniţierea unor reforme. Aceasta din cauza faptului că nu a existat o viziune strategică pe termen lung asupra viitorului şi vectorului ţării noastre. Oscilarea de natură continuă între Vest şi Est a avut consecinţe directe şi asupra sistemului politic prin faptul că nu a impus clasa politică să realizeze reforme pe mai multe dimensiuni, care să aibă un impact semnificativ asupra funcţionării sistemului respectiv conform principiilor democratice ale mecanismelor statale [32, p.160-161].

6. Cu toate că în toți anii de independență țara noastră a primit suport constant din partea partenerilor internaționali, putem constata că după aproape 30 de ani de la crearea Republicii Moldova şi pornirea acesteia pe calea democratizării, ceea ce s-a reuşit e doar formarea unei democraţii parţial funcţională. Acest tip de democraţie presupune existenţa unor instituţii, procese şi mecanisme specifice unei democraţii. Însă instituţiile statale menite să asigure echilibrul democratic, cum ar fi cel al justiţiei, cel al asigurării ordinii interne, sunt vulnerabile factorului politic. Acestea fiind influenţate şi subordonate de către majoritatea guvernărilor ce s-au perindat. Rezultatele analizei proceselor de democratizare şi modernizare a sistemului politic existent în Republica Moldova relevă faptul că evoluţia acestuia a fost determinată de transformările democratice legate de căderea comunismului de la sfârșitul anilor ′80, procesul de edificare a noului stat împreună cu sistemul politic [38, p. 37-42].
7. Actualmente Republica Moldova se află într-o situație de instabilitate geostrategică și într-un proces de tranziție democratică neterminată. Un aspect specific sistemului politic moldovenesc, este faptul că majoritatea guvernărilor s-au orientat asupra aspectului de armonizare legislativă şi mai puţin spre dezvoltarea de mecanisme de implementare. Această situaţie a dus la o reformare parţială fără rezultate structural vizibile.
8. Analiza factorilor care au frânat realizarea până la capăt a procesului de democratizare a sistemului politic din Moldova, arată că această stare de lucruri ţine de acţiunile clasei politice. Aceasta a reuşit să compromită ideea europeană şi înseşi valorile democratice prin acţiuni de corupţie, prin fraude bancare, reformele realizate fiind doar de suprafaţă, în esenţă persistând practici şi acţiuni care demonstrează că încă nu s-a reuşit formarea unui sistem care să excludă în mod real aceste fenomene.
9. În acelaşi timp, proiectele iniţiate şi implementate de organizaţiile globale ONU, USAID şi Banca Mondială, precum și Uniunea Europeană au reprezentat soluții concrete la problemele ce au apărut în procesul de dezvoltare şi consolidare a democraţiei în Republica Moldova. Prin aceste proiecte s-a reuşit să se reunească într-o anumită măsură efortul societăţii civile cu efortul clasei politice, pentru a crea un model de colaborare şi de comunicare între cetăţeni şi reprezentanţii aleşi, de informare şi de o mai bună implicare a cetăţenilor în viaţa publică şi politică a ţării [36, p.88-100].

În baza investigaţiilor intreprinse, în scopul îmbunătăţirii situaţiei aducem la adresa specialiştilor din domeniu, precum şi pentru autorităţile publice din Republica Moldova, **următoarele recomandări:**

1. Deputaţii Parlamentului Republicii Moldova şi întreaga clasă politică trebuie să găsească consens pentru a stabili *integrarea europeană ca proiect de ţară*, care să fie inclus în Constituţia Republicii Moldova, astfel ca pe viitor, indiferent de rezultatele alegerilor, guvernările ce vor prelua puterea să îşi construiască politicile pentru realizarea acestui proiect, astfel fiind stabilită o coerenţă în politica externă şi cea internă a ţării şi evitându-se în acest mod alternanţa de vector extern Est-Vest.
2. Codul electoral al Republicii Moldova să fie completat cu modificările necesare, aşa încât să permită *Votul prin internet*. La nivel de legislație, trebuie întreprinse măsuri de modificare a cadrului legal care să includă atât reglementarea aspectelor tehnice ale votului prin internet, cât și a procedurilor de management al procesului electoral și altor operațiuni în contextul unui mecanism de vot bazat inclusiv pe tehnologiile informaționale. Necesitatea unui sistem de vot prin internet este argumentată de importanța asigurării dreptului la vot al cetățenilor aflați peste hotarele țării, dar și a altor categorii de alegători care nu se pot prezenta la vot în ziua alegerilor. Experienţa alegerilor din ultimii 10 ani arată că a existat un număr mare de cetăţeni aflaţi peste hotare care nu au putut să îşi exercite dreptul la vot, din motiv că biroul secţiei de votare era la distanţe foarte mari sau din motiv că se epuiza numărul buletinelor de vot, astfel fiind încălcat unul din principiile democraţiei – accesul direct, fără discriminare, al tuturor cetăţenilor la dreptul de a alege.
3. Parlamentul Republicii Moldova să adopte unele reglementări care ar completa legislaţia, astfel încât *să nu mai fie posibilă utilizarea abuzivă a resurselor administrative în perioada electorală*. Cadrul normativ trebuie să reglementeze un sistem eficient de contestații în cazurile de abuz şi de utilizare a resurselor administrative în ziua alegerilor, în fața unei Curți competente, independente și imparțiale sau a unui organ judiciar echivalent. În mod special, existența unui organ judiciar independent care să sancționeze utilizarea abuzivă a resurselor administrative este o condiție *sine qua non*. Problemele care derivă din disputele electorale ar trebui soluționate imediat de către o autoritate jurisdicțională specializată. În alegerile anterioare, majoritatea monitorizărilor realizate de organizaţiile neguvernamentale naţionale şi internaţionale au scos în evidenţă faptul că guvernările au utilizat resursele administrative pentru a obţine votul alegătorilor, astfel, fiind distorsionat într-o anumită măsură rezultatul alegerilor şi principiul competitivităţii între partide. Această măsură ar permite asigurarea neutralității și imparțialității în cadrul procesului electoral, ar asigura egalitatea de tratament între candidați și dintre partide în ceea ce privește resursele administrative, ar reduce avantajul

deținerii unei funcții și ar asigura faptul că resursele administrative nu sunt folosite în scopuri partizane.

4. În scopul realizării unei democraţii funcţionale şi moderne în Republica Moldova, care se realizează în mod special prin creșterea capacității de implementare a proiectelor, se *recomandă crearea unui mecanism de perfecţionare continuă a funcționarilor publici din Republica Moldova*, prin antrenarea acestora în diverse programe de instruire şi schimb de experienţă cu funcționarii publici din diferite state membre ale Uniunii Europene, în vederea preluării bunelor practici, în mod special axate pe scrierea și implementarea proiectelor. Transferul de idei și practici poate genera efecte pozitive pe termen lung și flexibiliza modul de acțiune în scopul îmbunătățirii serviciilor prestate, poate moderniza tehnicile de lucru din cadrul administrației publice centrale şi locale.
5. Este necesar ca Uniunea Europeană, prin intermediul Comisiei Europene și instituțiile internaționale donatoare, *să creeze mecanisme de control mai rigide privind implementarea programelor pe care le finanțează* și să existe mecanisme eficiente de sancționare, în cazul utilizării ineficiente a fondurilor alocate pentru modernizarea ţării.
6. Specialiștii în domeniu, să completeze curricumul gimnazial al disciplinei ”Educația pentru societate” cu un *curs didactic detaliat privind „Educaţia pentru democraţie participativă în şcolile din Republica Moldova*”. Acest curs este o necesitate, deoarece va contribui la pregătirea unei generaţii noi de tineri care vor avea cunoştinţe mai consolidate privind principiile şi valorile democraţiei, înțelegînd mai bine necesitatea implicării lor în activități civice și participative, aceştia vor avea o nouă viziune, vor înţelege mai bine locul şi rolul lor în societate.
7. Implementarea reformei sectorului justiției este una dintre principalele premise ale democraţiei. *Reformarea reală a sistemului judiciar şi combaterea corupţiei trebuie să fie realizate doar cu participarea și monitorizarea post-reformă a organismelor internaționale donatoare*. Ultimele rapoarte ale Uniunii Europene şi ale altor instituţii internaţionale arată că acest sector nu a fost reformat, ci, mai degrabă, subordonat de-a lungul timpului guvernărilor. Aceleaşi rapoarte evidenţiază şi alte vulnerabilităţi ale acestui sector, cum ar fi lipsa de independenţă şi de integritate a unor judecători.
8. Completarea și *actualizarea platformei web www.amp.gov.md cu informații mai detaliate* despre proiectele implementate în Republica Moldova, care să ofere informaţii bine structurate referitoare la toată asistenţa externă primită de Moldova de la comunitatea

internaţională, ar contribui mult, atât, la eficientizarea activităţii structurilor ce se ocupă de acest domeniu, cât, şi la sporirea gradului de transparenţă a activităţii instituţiilor statului. Acest instrument va facilita activitatea comunității științifice, ONG-urilor de profil, a mass-mediei și a tuturor părților interesate în procesul de documentare și realizare a materialelor privind contribuțiile financiare a donatorilor externi, astfel fiind posibilă combaterea speculațiilor politice privind suportul financiar primit de Republica Moldova.

Materialele cercetate, sistematizate şi introduse în această teză, pot servi ca punct de plecare pentru investigaţiile ulterioare în domeniul ştiinţelor politice. Materialele tezei pot fi de un real folos în procesul instructiv-educativ la diferite niveluri (gimnazial, liceal, universitar). Analiza şi evoluţia democratizării şi modernizării sistemului politic din Republica Moldova reprezintă un subiect ştiinţific vast şi complex, care necesită încă eforturi solide pentru a fi pe deplin cercetat.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. Acord de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și comunitatea europeană a energiei atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte [online]. [citat 29.03.2018]. Disponibil: https://www.mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf
2. ALMOND, G., VERBA, S. Cultura civică. Atitudini politice şi democraţie în cinci naţiuni. Bucureşti: CEU Press Editura Du Style, 1996. 391 p. ISBN 973-97309-0-6.
3. BARI, I. Probleme globale contemporane. Bucureşti: Editura Economică, 2003. p.28. ISBN 973-590-773-9.
4. BLOKLAND, H. Modernization and Its Political Consequences. Weber, Mannheim, and Schumpeter. London: Yale University Press, 2006. 278 p. ISBN 978-0300204964
5. BRZEZINSKI, Z., Europa Centrală şi de Est în ciclonul tranziţiei. Bucureşti: Editura Diogene,1995. 320 p. ISBN 973-96059-6-6.
6. CAPCELEA, V. Tranziţia moldovenească: fazele, elementele structurale, dimensiunile, paradoxurile, eşecurile şi avatarurile. Chişinău: ARC, 2012, 190 p. ISBN 9789975617031.
7. CERNENCU, M., RUSNAC, Gh., GALBEN, A., SOLOMON, C. Republica Moldova: Istoria Politică (1989-2000), Documente şi materiale. Vol. I şi II. Chişinău: USM, 2004. 544 p; 458 p. ISBN 9975-917-97-6.
8. CIOBANU, I. Relaţia democratizare-modernizare în sistemele politice ale CSI, specificul Moldovei, Ucrainei şi Federaţiei Ruse. În: Revista de filosofie, sociologie şi ştiinţe politice,Vol. II (173), Chişinău, 2017, p. 68-84. ISSN 1857-2294.
9. COLAŢCHI, A. Criza politică şi consolidarea democraţiei în Republica Moldova. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), nr. 1. Chişinău, 2011. ISSN 1812-2566.
10. DIAMOND, L. Developing Democracy: Toward Consolidation. JHU: Press Edition, 1999. 384 p. ISBN 978-0801861567.
11. EASTON, D. Sistemul politic. Bucureşti: Meronia, 2000. 218 p. ISBN 9789739392860.
12. EŞANU, C. Globalizarea – abordări, componente şi consecinţe. În: Procesul de globalizare: provocări şi soluţii. Chişinău: CEP USM. 2004, pp. 115. ISBN9975-70-392-5.
13. FISICHELLA, D. Ştiinţa politică. Probleme, concepte, teorii. Chişinău: 2000, 406 p. ISBN 978-973-46-0107-3.
14. FRUNTAŞU, P. Sisteme politice contemporane. Partea I şi II. Chişinău: CEUSM, 2001. 368 p.; 430 p. ISBN 9975-70-091-8; ISBN 9975-70-092-6.
15. FUKUYAMA, F. Sfârşitul istoriei şi ultimul om. Bucureşti: Paideea, 1994. 351 p. ISBN 973-9131-33-6.
16. GORINCIOI, R., ŢVEATCOV, N., MOŞNEAGA, V. Cooperare regională şi integrare europeană în Sud-Estul Europei studii de caz. Materialele conferinţei internaţionale „Cooperarea regională şi integrarea europeană a Republicii Moldova, Ucrainei şi României". Chişinău: CEP USM, 2006. 196 p. ISBN 978-9975-9572-5-0.
17. GORINCIOI, R. Democratizarea Republicii Moldova în contextul proceselor de globalizare: Autoreferat tz. de dr. Chişinău, 2005, 20 p. C.Z.U.: 321(478).043.2.
18. GRUGEL, J. Democratizarea. O introducere critică. Iaşi: Polirom, 2008. 267 p. ISBN 978-973-46-1064-8.

19. HELD, D., Modele ale democraţiei. Bucureşti: Univers, 2000. 321 p. ISBN 973-7456-0044-1.
20. HIRST, P., THOMPSON, G. Globalizarea sub semnul întrebării. Economia internaţională şi posibilităţi de guvernare. Bucureşti: Trei, 2002. 240 p. ISBN 973-8291-25-9.
21. HUNTINGTON, S. Ciocnirea civilizaţiilor şi refacerea ordinii mondiale. Foreign Affairs 1993. 528 p. ISBN 973-9241-58-1.
22. HUNTINGTON, S. The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century. Oklahoma: University of Oklahoma Press, 1991. pp. 45-46. ISBN 978-0-8061-8604-7.
23. JUC, V. Viaţa politică în Republica Moldova. În: Destin românesc. Revista de istorie şi cultură. Nr. 4, an. VIII nr. 32. Bucureşti-Chişinău. 2001. pp. 33-36. ISSN 1857-1964.
24. JUC, V., JOSANU, V., RUSANDU, I. Sisteme politice tranzitorii din Europa de Sud-Est (studiu comparat). Chişinău: Institutul de Filozofie, Sociologie şi Ştiinţe Politice. 2008. 202 p. ISBN 978-9975-62-223-3.
25. KARPINSKI, J. A. B. C.-ul democraţiei. Bucureşti: Humanitas, 1993. 144 p. ISBN 973-28-0397-5.
26. LIPHART, A. Democraţia în societăţile plurale. Iaşi: Polirom, 2002. 296 p. ISBN 973-683-954-0.
27. MARGA, A. Cultură, democraţie, modernizare. Bucureşti: Instituttul Cultural Român, 2012. 216 p. ISBN 978-973-577-640-4.
28. Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraţionist European; red. şt.: V. JUC, Chişinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice şi Sociologice, 2018. Tipografia Centrală. 512 p. ISBN 978-9975-3043-8-2.
29. MORLINO, L. Democraţie şi democratizări. Iaşi: Institutul European, 2015. 303 p. ISBN 978-606-24-00866.
30. MOŞNEAGA, V., MOHAMADIFARD, Gh., TEOSA, V. Republica Moldova: două decenii pe calea democraţiei şi independenţei. Iaşi: Pan Europe, 2009. 241 p. ISBN 978-973-848367-5.
31. MOŞNEAGA, V., RUSNAC, Gh., Republica Moldova: 10 ani pe calea democraţiei şi independneţei. În: Republica Moldova la începutul mileniului III: realităţi şi perspective. Chişinău, 2001. ISSN 9975-70-032-2.
32. PÎRŢAC, Gr. Managementul crizelor politice în contextual transformărilor democratice din Republica Moldova. În: Teoria şi practica administrării publice. Chişinău: 2013. pp. 128-131. ISBN 978-9975-4241-9-6.
33. PRZEWORSKI, A. Democracy and the Market: Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 183 p. ISBN 0-521-42335-X.
34. Republica Moldova în contextul necesităţilor de modernizare. Chişinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice şi Sociologice, 2018. Tipografia Centrală. 256 p. ISBN 978-9975-144-49-0.
35. REVEL, J.Revirimentul democraţiei. Bucureşti: Humanitas, 1995. p. 367. 446 p. ISBN973-28-0580-3.
36. ROBERTSON, R. Globalization: Social Theory and Global Culture. SAGE Publications, 1992, 188 p. ISBN 9780803981874.
37. SACA, V. Interese politice şi relaţii politice: Dimensiuni tranzitorii. Chişinău: CEP USM, 2001. 472 p. ISBN 9975-70-044-6.
38. SACA, V. Aspecte ale modernizării sociopolitice a Republicii Moldova în contextul tranziției spre democrație. În: Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2018, Tipografia Centrală, pp. 44-71. ISBN 98-9975-3043-8-2.

39. SANDU, I. Corelaţia dintre structura şi cultura politică în procesul democratizării societăţii moldoveneşti. În: Republica Moldova: două decenii pe calea democraţiei şi independenţei. Iaşi:2009. pp.141-152. ISBN 978-973-8483-67-5.
40. SARTORI, G. Teoria democraţiei reinterpretată. Iaşi: Polirom,1999, 512 p. ISBN973-683-144-2.
41. SOLOMON, C. Aspecte ale vieţii politice în Republica Moldova (1989-2002). Chişinău: CEP USM, 2002. pp. 5-6. 264 p. ISBN 9975-70-161-2.
42. SOLOMON, C. Managementul politic în Republica Moldova: Aspecte teoretico-practice. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică) 2010, nr.4 (LI). ISSN 1812-2566.
43. Suport şi proiecte comune ale ONU. [online]. [citat 29.03.2019]. Disponibil: http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/our-work/joint-un-projects.html
44. TEUNE, H., Global Democracy. The Annals of the American Academy of Political and Social Science 2002. Vol.581. pp.22-34. ISSN 0002-7162.
45. TOCQUEVILLE, A. Despre democraţie în America. Bucureşti: Humanitas, 2005. 455 p. ISBN 973-50-0865-3.
46. VARZARI, P. Europenizarea şi democratizarea din perspectiva integrării europene a Republicii Moldova. În: Analele ştiinţifice. Ed. I. Vol. 1 / Univ. de Studii Politice şi Econ. Europene „Constantin Stere". Chișinău: USPEE „Constantin Stere", 2013. pp. 100-109.
47. VARZARI, P. Elita politică şi birocraţia în contextul realizării reformelor democratice (cazul Republicii Moldova). Monografie. Chişinău: Pontos, 2013. 366 p. ISBN 978-9975-51-447-7.
48. VARZARI, P., TĂBÂRŢĂ I. Societatea civilă - factor al democratizării. În: Revista de filozofie, sociologie şi ştiinţe politice, Nr. 1(152) Chişinău, 2010. p.71-82. ISSN 1957-2294.
49. VASILESCU, Gr. Procesul de integrare europeană prin dimensiunile sale externă şi internă: aspect teoretico-conceptuale. În: MOLDOSCOPIE, Chişinău, 2013, nr.3, pp.182-196. ISBN 1812-2566.
50. ИЛЪИН, М. В. Идеалъная моделъ политической модернизаций пределы ее применимости. [online]. Москва: 2002. [citat 23.03. 2019]. Disponibil: http://www.lomonosov-fund.ru/enc/ru/encyclopedia:0126562
51. ИНГЛХАРТ, Р., ВЕЛЬЦЕЛЬ К. Модернизация, культурные изменения и демократия. Последовательность человеческого развития. Москва: Новое изд-во, 2011. 464 с. ISBN 978-5-9837-14-2.
52. ИНОЗЕМЦЕВ, В., Демократия и модернизация. Москва: Европа, 2010. 318 с. ISBN 978-5-904663-09-4.
53. КАШКИН, С.Ю., КАЛИНИЧЕНКО, П.А., ЧЕТВЕРИКОВ, А.О. Европейское оборонное сотрудничество. Документы и комментарии. Москва: Профобразование, 2004. 72 с. ISBN 978-5-9327-14-2.
54. НИКИФОРОВ, К.В. Центральная и Юго-Восточная Европа. Конец XX – начало XXI вв. Аспекты общественно-политического развития. Историко-политологический справочник. Москва, 2015. 480 с. ISBN 978-5-4469-0368-9.
55. ТОРКУНОВ, А., СИМОНИЯ, Н. Глобализация, структурный кризис и мировое лидерство. Мифы и реальность. Москва: Международная жизнь, 2013. 88 с. ISBN 978-5-4422-0368-9.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA CERCETATĂ:

1. **CIOBANU, Ion.** *Aspecte generale şi particulare ale modernizării sistemului politic din Republica Moldova.* În: Rezumate ale comunicărilor, Ştiinţe sociale. Conferinţă ştiinţifică naţională cu participare internaţională „Tendinţe contemporane ale dezvoltării ştiinţei: viziuni ale tinerilor cercetători"; Ediţia IV, UNAŞM, 10 martie 2015, Chişinău, pp. 160-161.
2. **CIOBANU, Ion.** *Particularităţile procesului de modernizare al sistemului politic din Republica Moldova.* În: Rezumate ale comunicărilor, Ştiinţe sociale. Conferinţă ştiinţifică internaţională, Universitatea „B. P. Hasdeu", 5 iunie 2015, Cahul, pp. 37-42.
3. **CIOBANU, Ion.** *Consideraţii privind conceptul democratizării, modernizării şi globalizării al sistemului politic din Republica Moldova.* În: Rezumate ale comunicărilor. Conferinţa ştiinţifică internaţională „Integrare prin cercetare şi inovare", USM, 7-8 noiembrie 2015, pp.88-90.
4. **CIOBANU, Ion**. *Impactul democratizării şi europenizării asupra modernizării sistemului politic al Republicii Moldova*. În: International Conference „Political science, international relations and Security Studies", 27-29 mai 2016, Sibiu, România, pp.82-90.
5. **CIOBANU, Ion**. *Parteneriatul Estic – factor modernizator al sistemului politic al Republicii Moldova.* În: Rezumate ale comunicărilor. Ştiinţe sociale. Conferinţă ştiinţifică naţională cu participare internaţională „Tendinţe contemporane ale dezvoltării ştiinţei: viziuni ale tinerilor cercetători"; Ediţia V, UNAŞM, 25 mai 2016, Chişinău, pp. 53-57.
6. **CIOBANU, Ion.** *Democratizarea sistemului politic al Republicii Moldovaîn condiţiile alternanţei Vest-Est.* În: Rezumate ale comunicărilor. Ştiinţe sociale. Conferinţă ştiinţifică naţională cu participare internaţională „Integrare prin cercetare şi inovare", USM, 9-10 noiembrie 2017,Chişinău, pp. 285-288.
7. **CIOBANU, Ion.** *Statul de drept – condiţie obligatorie în edificarea democraţiei în Republica Moldova.* În: Rezumate ale comunicărilor. Ştiinţe sociale. Conferinţă ştiinţifică naţională cu participare internaţională „Integrare prin cercetare şi inovare", CEP USM, 8-9 noiembrie 2018, Chişinău, pp.85-87.
8. **CIOBANU, Ion, SACA Victor.** *Relaţia democratizare-modernizare în sistemele politice ale CSI, specificul Moldovei, Ucrainei şi Federaţiei Ruse*. În: Revista de filosofie, sociologie şi ştiinţe politice, vol. II (173), Chişinău, 2017, pp. 68-84. Categoria B.
9. **CIOBANU, Ion.** *Interconexiunea dintre democraţie şi modernizare a sistemului politic din Republica Moldova*. În: Revista de filosofie, sociologie şi ştiinţe politice. vol. II (177), Chişinău, 2018, pp. 88-100. Categoria B.

10. **CIOBANU, Ion.** *Impactul transformărilor democratice asupra modernizării sistemelor politice a statelor est-europene în contextul globalizării*. În: Revista MOLDOSCOPIE, nr. 4 (LXXV), Chişinău, 2016, pp. 57-77. Categoria C.
11. **CIOBANU, Ion.** *Rolul Organizaţiei Naţiunilor Unite, ca şi actor global, în dezvoltarea democraţiei din Republica Moldova.* În: Rezumate ale comunicărilor, Ştiinţe sociale. Conferinţă ştiinţifică naţională cu participare internaţională „Integrare prin cercetare şi inovare", Chişinău: CEP USM, 7-8 noiembrie 2019, pp.108-112.

ADNOTARE

Ciobanu Ion. Democratizarea şi modernizarea sistemului politic din Republica Moldova în contextul globalizării. Teză de doctor în ştiinţe politice. Chişinău, 2020.

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 258 de titluri, 148 de pagini text de bază. Rezultatele sunt publicate în 11 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: Republica Moldova, democraţie, tranziţie, democratizare, modernizare, globalizare, sistem politic, Uniunea Europeană, actori globali, transformări democratice.

Domeniul de studiu: ştiinţe politice.

Scopul şi obiectivele tezei: scopul propus este de a studia democratizarea sistemului politic moldovenesc, prin prisma corelaţiei cu modernizarea şi globalizarea, precum și influențele acestor factori asupra evoluţiei instituţionale şi relațional-politice a Republicii Moldova. Obiective trasate: a realiza o analiză istoriografică complexă a cercetărilor științifice în domeniu atât ale autorilor din țară, cât și a celor de peste hotare, demers necesar pentru cunoașterea și înțelegerea constituirii şi evoluţiei fenomenelor de „democratizare", „modernizare" şi „globalizare"; a examina abordările teoretico-metodologice ale corelaţiilor din cadrul trinomului „democratizare-modernizare-globalizare" prin prisma evoluţiei sistemului politic; a evalua impactul transformărilor democratice asupra modernizării sistemelor politice în unele state est-europene în contextul provocărilor globale; a examina specificul relaţiei democratizare-modernizare în sistemele politice ale unor state ex-sovietice; a cerceta geneza şi evoluţia sistemului politic moldovenesc; a reliefa relația de interconexiune dintre democratizare și modernizare ale sistemului politic din Republica Moldova; a determina impactul europenizării asupra sistemului politic moldovenesc; a stabili rolul actorilor globali în dezvoltarea democraţiei din Moldova.

Problema științifică importantă soluționată pentru teorie și practică în domeniul științelor politice se exprimă prin determinarea și analiza rolului pe care l-au avut actorii globali în procesul de democratizare şi modernizare al sistemului politic moldovenesc, fapt care a condus la reliefarea unui studiu complex pentru reprezentanţii comunităţii ştiinţifice, ai instituţiilor guvernamentale şi sectorului asociativ şi a permis prezentarea unor recomandări privind consolidarea şi funcţionarea democraţiei în Republica Moldova.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute constă în încercarea autorului: 1) de a realiza o sinteză în ansamblu a celor mai importante idei, teorii, concepţii şi modele ale democratizării, modernizării şi globalizării din literatura de specialitate; 2) de a aborda pentru prima dată, într-o lucrare de acest gen, o analiză complexă a interacţiunii trinomului „democratizare-modernizare-globalizare" în contextul evoluţiei sistemului politic; 3) de a determina rolul şi impactul actorilor globali asupra consolidării instituţionale a Republicii Moldova; 4) de a reliefa detaliat evoluţia democratică a sistemului politic moldovenesc în perioada 1989-2019; 5) de a evalua impactul raportului democratizare-modernizare asupra proceselor eurointegraţioniste.

Semnificația teoretică a cercetărilor se manifestă prin obținerea unor rezultate referitoare la particularitățile metodologice de abordare a transformărilor democratice; determinarea unor elemente specifice ale proceselor de democratizare, modernizare şi globalizare; precizarea condițiilor de evoluţie şi funcţionare a sistemului politic moldovenesc.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă în posibilitatea utilizării materialului tezei în procesul didactic și pentru realizarea unor ulterioare cercetări în domeniu.

Implementarea rezultatelor științifice s-a produs prin 11 publicații și 8 comunicări la conferințe științifice naționale și internaționale, şi reprezintă rezultatul cercetărilor realizate de autor pe parcursul anilor de studii la doctorat. Teza de față constituie și un suport metodologic pentru cercetătorii care examinează domeniul științelor umaniste privind sistemul politic, economic și social atât pentru mediul preuniversitar, cât și cel universitar.

ANNOTATION

Ciobanu Ion. Democratisation and modernisation of the political system in the Republic of Moldova in the context of globalisation. PhD thesis on political science. Chişinau, 2020.

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 258 sources, 148 pages of basic text. The results are published in 11 scientific works.

Keywords: Republic of Moldova, democracy, transition, democratisation, modernisation, globalisation, political systems, European Union, global actors, democratic transformations.

Field of study: political science.

Purpose and objectives of the thesis: the purpose is to realise a politologic study of democratisation of Moldovan political system through the lens of correlation with modernisation and globalisation - key factors that determine and affect the institutional evolution and political actions in the Republic of Moldova. The objectives: to carry out a complex historiographical analysis of field-specific scientific studies by both national and foreign authors, necessary for finding out and understanding the formation and evolution of the 'democratisation', 'modernisation' and 'globalisation' phenomena; examine the theoretical and methodological approaches of the correlation between the'democratisation-modernisation-globalisation' trinomial through the lens of the political system evolution; assess the impact of democratic transformations on the modernisation of political systems in certain Eastern European states in the context of global challenges; examine the specifics of democratisation-modernisation relation in the political systems of certain former-Soviet states; research into the origin and evolution of the Moldovan political system; highlight the interconnection between the democratisation and modernisation of the political system in the Republic of Moldova.

The important scientific problem resolved to theory and practice in the field of political science consists in developing a scientific-practical overview through identifying and analysing the role of global actors in the process of democratisation and modernisation of the Moldovan political system – which led to carrying out of a complex study for the representatives of scientific community, governmental institutions and associative sector, and allowed to give certain recommendations for strengthening and operation of democracy in the Moldova.

Scientific novelty of the obtained results consists in carrying out a research, and the author's attempt to: 1) summarize the most important ideas, theories, concepts and patterns of democratisation, modernisation and globalisation in both national and international professional literature; 2) for the first time (in this kind of thesis) carry out a complex analysis of interaction of the 'democratisation-modernisation-globalisation' trinomial in the context of evolution of the Moldovan political system; 3) determine the role and impact of global actors in the institutional consolidation of the Republic of Moldova; 4) present in details the democratic evolution of the Moldovan political system during the 1989-2019 period; 5) assess the impact of the democratisation-modernisation correlation in the context of the European integration processes.

Theoretical signification of the researches manifested by indispensable argument and by obtainment of results related to the methodological peculiarities in approaching democratic transformations; determination of elements inherent to the processes of democratisation, modernisation and globalisation; specification of conditions of evolution and functioning of the Moldovan political system.

Applicative value of the work consists in the possibility of using this theoretical material in the didactic process and for carrying out further research in the field.

The implementation of scientific results was achieved through 11 reports and 8 communications at National and International scientific Conferences, and represents the result of research carried out by the author through the years of doctoral studies. This thesis can also serve as a methodological support for researchers who examine the field of humanities as regards the political, economic and social system, both for the pre-university and university environments.

АННОТАЦИЯ

Чобану Ион. Демократизация и модернизация политической системы Республики Молдова в контексте глобализации. Диссертация на соискание учёной степени доктора политических наук. Кишинэу, 2020.

Структура работы: введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиография, насчитывающее 258 источников, 148 страниц основного текста. Результаты исследования представлены в 11 публикациях.

Ключевые слова: Республика Молдова, демократия, переход, демократизация, модернизация, глобализация, политическая система, Европейский Союз, глобальные субъекты, демократические преобразования.

Область исследования: политические науки.

Цель и задачи работы: цель исследования состоит в политологическом анализе процессов демократизации молдавской политической системы с точки зрения их соотношения с модернизацией и глобализацией, а также влияние этих факторов на институциональное развитие и политические отношения в РМ. Задачи: комплексный историографический анализ профильных научных исследований национальных и зарубежных авторов, уяснения понятий «демократизация», «модернизация» и «глобализация»; пояснение теоретико-методологических подходов относительно соотношения тринома «демократизация-модернизация-глобализация» с точки зрения развития политической системы; оценка влияния демократических преобразований на модернизацию политических систем ряда восточноевропейских стран в контексте глобальных проблем; специфика соотношения «демократизация-модернизация» в политических системах ряда постсоветских стран; происхождение и развитие молдавской политической системы; установление взаимосвязи между демократизацией и модернизацией политической системы в Молдове.

Важная научная проблема, разрешаемая в работе, состоит в разработке обобщающего научно-практического подхода посредством определения и анализа роли глобальных субъектов в процессе демократизации и модернизации молдавской политической системы, обусловившего проведение комплексного исследования, ориентированного на представителей научного сообщества, государственных учреждений и сектора общественных организаций, что позволило предложить ряд рекомендаций касательно укрепления и функционирования демократии в Республике Молдова.

Научная новизна полученных результатов заключается в проведении обобщающего исследования, состоящего в попытке автора: 1) обобщить наиболее важные идеи, теории, концепции и модели демократизации, модернизации и глобализации, представленные в международной и национальной специальной литературе; 2) впервые (в рамках работы такого рода) комплексно проанализировать взаимодействие тринома «демократизация-модернизация-глобализация» в контексте развития молдавской политической системы; 3) определить роль и влияние глобальных субъектов в организационном укреплении Республики Молдова; 4) детально представить демократическую эволюцию молдавской политической системы в период с 1989 по 2019 гг.; 5) оценить взаимовлияние процессов демократизации и модернизации в контексте евроинтеграции.

Теоретическая значимость диссертации заключается в аргументировании настоятельной необходимости дальнейшего демократического развития и в получении результатов, связанных с методологическими особенностями подхода к демократическим преобразованиям; в определении элементов, характерных для процессов демократизации, модернизации и глобализации; в уточнении условий развития и функционирования молдавской политической системы.

Практическая ценность диссертации заключается в возможности использования данного теоретического материала в дидактическом процессе, а также для проведения дальнейших исследований в этой области.

Внедрение научных результатов: полученные результаты нашли свое отражение посредством в 11 докладов и сообщений на 8 народных и международных научных конференциях и представляют собой результат исследований, проводимых автором на протяжении периода обучения в докторантуре.

CIOBANU ION

DEMOCRATIZAREA ŞI MODERNIZAREA SISTEMULUI POLITIC DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Specialitatea 561.01 –

Teoria, metodologia politologiei; instituţii şi procese politice

Rezumatul tezei de doctor în ştiinţe politice

Aprobat spre tipar: 09.10.2020	Formatul hârtiei 60x84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset.	Tirajul 40 ex.
Coli de tipar: 2,3	Comanda nr. 75/20

CEP USM, str. Mateevici 60, Chișinău, MD 2009,

Republica Moldova